

ODMEVI BOŽJIH POTI, ČEŠČENJ IN PODOB SVETNIKOV NA GORENJSKEM V PAGLOVČEVI PESMARICI *CANTILENAE VARIAE*

Luka Vidmar

Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, ZRC SAZU, Ljubljana
luka.vidmar@zrc-sazu.si

DOI:10.4312/Obdobja.36.23-31

Prispevek obravnava slovenske svetniške pesmi in litanije v rokopisni pesmarici *Cantilenae variae* Franca Mihaela Paglovca (1679–1759). Pojasnjuje, zakaj se je avtor odločil prav za pesmi, posvečene sv. Jožefu, sv. Antonu Puščavniku, sv. Janezu Nepomuku, sv. Notburgi in sv. Izidorju, in litanije, posvečene sv. Ani. Na koncu odgovarja na vprašanje, komu in čemu so bile te pesmi namenjene, in preverja možnost njihovega javnega petja.

Franco Mihael Paglovec, baročna književnost, pesmarica, svetniki, Gorenjska

The paper deals with Slovene poems and the litany of various saints in the manuscript song-book *Cantilenae variae* by Franco Mihael Paglovec (1679–1759). It explains why the author chose precisely poems dedicated to Saint Joseph, Anthony the Great, John of Nepomuk, Notburga, and Isidore the Farmer, and the litany of St. Anne. Finally, it reconstructs the purpose of these poems and discusses the possibility of their public performance.

Franco Mihael Paglovec, Baroque literature, song-book, saints, Upper Carniola

Franco Mihael Paglovec (1679–1759), vikar v Šmartnem v Tuhinju in najpomembnejši slovenski pisec v drugi tretjini 18. stoletja, je v rokopisu zapustil svoje umetniško najambicioznejše delo – cerkveno pesmarico *Cantilenae variae partim antiquae partim novae*.¹ Pesmi je najbrž zbiral več let, oktobra 1733 pa jih je dal prepisati svojemu nečaku Antonu Widerju. Rokopis je nato popravil, mu dodal nekaj pesmi, kitic, naslovov in napevov, dopolnjeval pa ga je vse do smrti, tudi s pomočjo drugih rok (Kidrič 1922: 126, 131–132; Kidrič 1978: 192; Smolik 2011: 221; Močnik 2001: 46). Dela ni nikoli dokončal, prav tako ni mogel najti donatorja, da bi podprl natis, zato je v oporoki izrazil željo, da rokopis nekoč vendarle izide (Kidrič 1922: 132; Močnik 2001: 50). *Cantilenae variae* vsebujejo 52 pesmi in troje litanij v slovenščini. Polovica pesmi ima izvirne ali prirejene starejše napeve, večina ostalih pa napotke na melodije, po katerih bi jih morali peti (Kidrič 1922: 127; Höfler 1975: 63–76). Nekaj pesmi je prevzetih starejših, večino pa je Paglovec priredil iz starejših pesmi, prevedel iz nemščine in latinščine ali spesnil samostojno (Rupel 1956: 312; Höfler 1975: 64; Smolik 2011: 223, 1418, 1660). Pesmi obravnavajo (tudi po večkrat) Sv. Duha,

¹ NUK, R 0 75843/adl. 1.

Jezusa, sv. Rešnje telo, mašo, nedeljo, praznike, pasijon, dekalog, verske resnice, Devico Marijo, druge svetnike, pa tudi smrt, minljivost in ničevost sveta.

Paglovec je *Cantilenae variae* zasnoval kot dopolnilo ali nadaljevanje Stržinarjeve pesmarice *Catholish Kershanskiga Vuka Peissime* (1729), prve natisnjene katoliške pesmarice v slovenščini: rokopis svoje pesmarice je dal zvezati skupaj s tiskanim izvodom predhodnikove pesmarice, pri posameznih pesmih pa se je večkrat skliceval na napev v »tiskani knjigi« (Höfler 1975: 63–64; Smolik 2011: 221, 1417; Močnik 2001: 44–45). Ahacij Stržinar je pesmarico namenil predvsem katezezi mladih: želel si je, da bi med pobožnim petjem čistili Boga, spoznavali verske resnice in pozabili na pohujšljive pesmi (Stržinar 1729: 6–9). Njegove pesmi so bile namenjene zlasti petju med veroukom, ob maši (Smolik 2011: 1417, 1433–1434) in med drugimi pobožnostmi. Paglovec si je – glede na naslov in vsebino – namen, uporabo in bralstvo svoje pesmarice zamišljal širše (Höfler 1975: 64). V oporoki je zapisal samo, da pesmarica vsebuje »zveličavne nauke za preprosto ljudstvo« (Kidrič 1922: 132).

Tudi zato je želel Paglovec razširiti Stržinarjev nabor pesmi: med drugim je pogrešal več svetniških pesmi² (Smolik 2011: 222, 1442). To je bilo razumljivo, saj je imelo zaupanje ljudstva v priprošnjo svetnikov na Slovenskem dolgo tradicijo (Smolik 1997: 499) in je v 18. stoletju dobivalo še nove oblike. Stržinar, ki je bil utemeljitelj in skrbnik po vsej Evropi sloveče božje poti sv. Frančiška Ksaverja na Stražah pri Radmirju (Kemperl, Vidmar 2014: 153), je ob vsaki priložnosti propagiral kult tega jezuitskega svetnika, zato je v pesmarico vključil pesmi in litanije sv. Frančiška Ksaverja, poleg tega pa od svetniških pesmi samo še pesem o sv. Neži Montepulčanski in pesem o sv. Marjeti Kortonski. Paglovec je – drugače – posamično obravnaval kar šest svetnikov, in sicer (po vrstnem redu): sv. Jožefa, sv. Antona Puščavnika, sv. Janeza Nepomuka, sv. Notburgo, sv. Izidorja in sv. Ano. Gotovo se je zavedal, da bo – po načrtovanem izidu pesmarice – s to skupino pesmi postavil precedens, posebej, ker ti svetniki (z izjemo sv. Notburge) do tedaj še niso imeli (znane) pesmi oz. litanij v slovenščini (prim. Smolik 2011: 1527–1528). Postavlja se torej vprašanje, kako je Paglovec izbral te svetnike in kaj je z njihovimi pesmimi želel doseči. Najprej pa je treba pojasniti, kakšno vlogo so imeli tedaj posamezni kulti svetnikov v katoliški Evropi in na Kranjskem, posebej v župniji Kamnik, ki ji je bil podrejen vikariat Šmartno v Tuhinju, in ne nazadnje v Paglovčevi pastoralni praksi.

Pesem o sv. Jožefu

Slovenska pesem *de S. Josepho* je sestavljena iz tridesetih trivrstičnih kitic, sledi pa ji še nemška različica iz štiridesetih trivrstičnih kitic, ki je bila najbrž Paglovčeva predloga (Höfler 1975: 73).³ Prvi del opisuje svetnikovo zgledno življenje, posebej njegovo ljubeče krušno očetovstvo, npr. v 4. in 5. kitici:

4. S teshkim dellam kruhig shlushil
V'skerbi, v muÿ sadobival
Jesushu nu Marÿ. Jesushu. etc.

² Prispevek se ukvarja s svetniškimi pesmimi brez Marijinih pesmi, ki zahtevajo posebno obravnavo.

³ NUK, R 0 75843/adl. 1, str. 152–162.

5. Vender si vefselia ushival
 Jesusha kir si objemal
 Dostikrat ga vkushval. Dosti.⁴

Pesem v nadaljevanju podrobno opisuje, kako je Jezus spoštoval in ubogal svoja starša, nato pa poziva otroke, naj ravnajo enako. V zadnjem delu pesem prosi sv. Jožefa za priprošnjo pri Jezusu ter varstvo pred lakoto in vojno, posebej za pomoč v smrtni uri.

Prvo mesto med svetniškimi pesmimi, dolžina in še dodana nemška različica zrcalijo izjemno vlogo sv. Jožefa v baročnem katolištvu, tudi na Kranjskem. Njegov kult se je tod razmahnil zlasti po tem, ko ga je cesar Leopold I. leta 1675 razglasil za skupnega zavetnika avstrijskih dednih dežel in habsburške hiše. Dinastija je v liku Jezusovega krušnega očeta prepoznavala nebeško preslikavo zemeljskega vladarja, ki skrbi za svoje ljudstvo, verniki pa so v njem radi videli ideal družinskega očeta, priprošnjika pred kugo in tolažnika umirajočih (Lavrič 2010: 384, 394; Vidmar 2011: 445). Paglovčevo pesem značilno obvladuje ljudska perspektiva, saj zelo poudarja Jožefovo rokodelstvo. Praznik sv. Jožefa 19. marca je bil na Kranjskem zapovedan (Paglovec 1741: 5v), kar je pomenilo, da je bil dela prost, verniki pa so morali iti k maši. Paglovčeva pesem nakazuje tudi lokalno pomembnost svetnikovega češčenja: Kamničani so mu na Žalah v Kamniku v letih 1677–1683 zgradili cerkev, ki je postala romarska (gl. Kemperl 2000: 76–78). Gotovo so tukajšnji kult sv. Jožefa dodatno utrdili njegovi najbolj vneti promotorji jezuiti, ko so leta 1725 prav na Žalah vodili večdnevni misijon: pobožnosti, ki se jih je dnevno udeležilo do 20.000 ljudi, so naredile trajen vtis na udeležence, tudi na Paglovca (Steska 1925: 85; Kemperl 2000: 77–78). V vikariatu Šmartno v Tuhinju pa so v Paglovčevem času praznik sv. Jožefa praznovali z mašo v podružnični cerkvi na Lokah (Kemperl 2001: 89). Morda so ob tej priložnosti po navodilu vikarja peli njegovo pesem o tem svetniku. Vsekakor so si lahko sv. Jožefa živo predstavljali v vlogah, v katerih ga opisuje Paglovčeva pesem, saj so jim ga kot zakonskega moža, družinskega očeta in zavetnika umirajočih kazale tudi mnoge sočasne likovne upodobitve v bližini, na primer Metzingerjeva slika Sv. družine (1739) v stranskem oltarju župnijske cerkve v Kamniku in kiparska skupina Marijine zaroke (1730–1743) na velikem oltarju cerkve na Žalah.

Pesem o sv. Antonu Puščavniku

Pesem *de S. Antonio Eremitâ* sestavlja devet kitic.⁵ Najprej opisuje svetnikovo odpoved bogastvu in vsemu posvetnemu ter odločitev za Boga in življenje v samotni askezi, nato pa njegove skušnjave, najdenje notranjega miru in nagrajujoči pogovor z Jezusom. V zadnjih dveh kiticah se verniki obračajo na svetnika s prošnjami za pomoč, v 8. kitici v primeru skušnjav:

8. O Prelubi Sueti Anton
 Nash Suseben velig Patron

⁴ Vsi prepisi so diplomatični.

⁵ NUK, R 0 75843/adl. 1, str. 163–165.

Kadar hudizh nar bel laja
 Misle daja
 Perstopi nam Sueti Anton
 De niega muja bo Sabstoin. De etc.

Paglovčeva odločitev za vključitev pesmi v *Cantilenae variae* je razumljiva: svetnik je bil med ljudstvom v srednjem in zgodnjem novem veku med najbolj priljubljenimi, saj je veljal za zavetnika živinorejcev, pastirjev, domačih živali in hlevov, predvsem pred kužnimi boleznimi in ognjem. Nenavadno pa je, da pesem ne omenja tega tradicionalnega zavetništva, ampak predstavlja svetnika kot zaščitnika pred skušnjavami in pomočnika v smrtni uri. Prav tako nekoliko preseneča, da je Paglovec pesmi o sv. Antonu Puščavniku, katerega praznik na Kranjskem ni bil zapovedan (Paglovec 1741: 5r), odkazal zelo ugledno mesto – takoj za pesmijo o sv. Jožefu. Vse to kaže na posebne okoliščine nastanka pesmi. Leta 1728 je začel Paglovec prenavljati podružnično cerkev sv. Antona Puščavnika v Špitaliču, vendar je delo napredovalo počasi (Lesar 2001: 137). Leta 1731 so ga morali celo prekiniti, ker je v vasi primanjkovalo živeža in denarja, saj so prejšnje leto miši in črvi povzročili veliko škodo (Steska 1904: 60–61). Naslednje leto pa je blagostanje kmetov v Tuhinjski dolini ogrozila huda bolezen rogate živine (Steska 1904: 88). Po vsej verjetnosti je Paglovec pesem napisal leta 1731 ali 1732, da bi jo peli med pobožnostmi v čast sv. Antonu Puščavniku 17. januarja v Špitaliču. Na svetnikov praznik so namreč vsa verska opravila v vikariatu potekala v njegovi cerkvi (Kemperl 2001: 88). Med takšnimi pobožnostmi bi bile lahko izrečene tudi prošnje sv. Antonu Puščavniku za posredovanje pri prenavljanju njegove cerkve in prenehanju živinske bolezni, ki zaradi konkretnosti in enkratnosti niso mogle dobiti mesta v splošni svetniški pesmi, bi jo pa tako smiselno dopolnile.

Pesem o sv. Janezu Nepomuku

Pesem z naslovom *De S. Joan. Nepom.* sestavlja šest devetvrstičnih kitic.⁶ V vsaki kitici Paglovec najprej opiše posamezno svetnikovo vrlino, dejanje ali doživetje, v sklepu kitice pa na to naveže prošnjo. V 5. kitici tako verniki hvalijo svetnikov jezik, ki se je zaradi svetosti ohranil nestrohnjen, nato pa ga prosijo za pomoč, da bi njihovi jeziki hvalili, ne žalili Boga:

5. Vezhniga krayla skril si skriunust
 Is jesikam tuoih vust
 Zhasti je ureden jesik ta
 Kateri Bogu zhast nu hualo da
 Satu zhasti se zhes leit tristu
 Frishen tuoi jesig v'Pragu suestu
 Sprofsi nam gnado Boga hualiti
 Is jesikam ne reshaliti
 Sprofsi nam gnado. etc.

⁶ NUK, R 0 75843/adl. 1, str. 167–169.

Paglovec je obravnaval popolnoma novega svetnika, saj se je češčenje sv. Janeza Nepomuka, praškega generalnega vikarja iz 14. stoletja, razmahnilo šele po najdbi njegovega nestrohnjenega jezika leta 1719, beatifikaciji leta 1721 in kanonizaciji leta 1729 (Lavrič 2006: 66–69). Čeprav je bil kult čisto svež in svetnikov praznik 16. maja na Kranjskem ni bil zapovedan (Paglovec 1741: 5v), ne preseneča, da je Paglovec pesem vključil v *Cantilenaе variae*. Ljudje vseh družbenih slojev v avstrijskih deželah so namreč začeli svetnika že v prvih letih po kanonizaciji množično častiti kot varuha spovedne molčečnosti in dobrega imena ter kot zavetnika pred poplavami in utopitvijo. Njegov kult so posebej uspešno spodbujali jezuiti, najbrž tudi na Kamniškem med omenjenim misijonom leta 1725 na Žalah. Šmarski vikar in njegovi župljani so najbrž poznali bližnjo božjo pot z milostno sliko in bratovščino sv. Janeza Nepomuka, ki se je po letu 1736 razvila v cerkvi v Blagovici, pa tudi mnoge stranske oltarje, v istem desetletju posvečene temu svetniku na Gorenjskem, na primer na Homcu, kamor so romali vsako leto (Kemperl 2011: 89, 328, 331). Paglovec je pesem napisal približno tedaj, med letom 1729, ko je bil sv. Janez Nepomuk kanoniziran, in letom 1738, ko je datirana pesem o sv. Notburgi, prepisana v nadaljevanju pesmarice. Morda je nameraval pesem vključiti tudi v kakšno lokalno pobožnost. Zanesljivo se je v času njegovega vodenja šmarskega vikariata na svetnikov praznik v podružnični cerkvi sv. Neže na Selih brala zasebno plačana maša (Kemperl 2001: 90).

Pesem o sv. Notburgi

Peifsem od S. NottBurge Tyrolarske Divize je prepis letaka, natisnjenega leta 1738 v Ljubljani, ki pa je danes izgubljen. Pesem je imela prvotno v prepisu petnajst kitic, vendar je danes nepopolna: zaradi izgube lista v rokopisu manjka besedilo med 3. in 9. kitico (Smolik 2011: 222, 256, 1528).⁷ Pesem opisuje svetničino srečno otroštvo, nato pa podrobno njeno službovanje na gradu Rottenburg in kmetiji v Ebnu, kjer je kot dekla kljub ukazom svojih gospodarjev nesebično pomagala revežem in bolnikom ter vestno izpolnjevala verske dolžnosti. V 11. kitici je opisan eden njenih čudežev: ko jo je gospodar po večernem zvonjenju silil, naj žanje naprej, čeprav je imela pravico do molitve, je vrgla v zrak srp, ta pa je tam obstal.

11. Enkrat je kmet zhes Della pust
 Nottburgo k'shetve sillu
 To je en nigdar shlishano
 Veliko zhudu vidu
 Kir je nie serp Notburga bla
 Na vishek u'luft luzhilla
 je Boshia muzh taistiga
 U'luftu obvifset strilla.

V zadnji kitici je sv. Notburga predstavljena kot »en gmain pomuzh / U'seh Revah no Nadlugah / Posebno per schivinize / U sake sorte Bolesnah«.

⁷ NUK, R 0 75843/adl. 1, str. 205–206, 209–212.

Sv. Notburgo, ki je živela konec 13. in na začetku 14. stoletja, so v Paglovčevem času častili kot zavetnico kmetov, revežev in živine, čeprav je Cerkev še ni kanonizirala. Njen kult se je bliskovito razširil po alpskih deželah, ko so leta 1718 v cerkvi v Ebnu izkopali njeno okostje in ga leta 1735 izpostavili v relikviariju. Kakor pesem o sv. Janezu Nepomuku je bila torej tudi pesem o sv. Notburgi v času, ko jo je zapisal Paglovec, izjemno aktualna, predvsem pa je bila med ljudstvom že zelo znana (Höfler 1975: 75). Gotovo je bila namenjena petju v romarski cerkvi sv. Mohorja in Fortunata v Grobljah (Kemperl 2011: 173). Leta 1735 je namreč v okolici Grobelj izbruhnila živinska kuga, obupani kmetje pa so se zatekli po pomoč k sliki sv. Notburge v takajšnji cerkvi: nenaden konec epidemije so pripisali svetničnemu posredovanju. Cerkev je zaradi teh in drugih čudežnih ozdravljenj ljudi in živine zaslovela, tako da ji je papež Klemen XII. leta 1738 podelil odpustke, leta 1739 pa ji je briksenski škof poslal še svetničine relikvije (Veider 1938: 39–45; Šerbelj 2008: 11–13; Kemperl 2011: 172). Grobeljska cerkev je tako postala glavno kranjsko svetišče kmečke zavetnice. Paglovec je bliskovit razvoj te božje poti spremljal iz bližnjega Šmartna, zato je pesem kmalu po letu 1738 vključil v *Cantilenaе variaе* – toliko bolj, ker bi jo bil lahko uporabil v lastnem vikariatu. Na svetničin neuradni praznik 13. septembra je bil namreč v njegovem času v navadi obred na Selih pri oltarju sv. Marije Magdalene, na katerem je stal kip sv. Notburge (Kemperl 2001: 93).

Pesem o sv. Izidorju

Pesem od S. Isidora enga S. kmeta se je do danes ohranila le v prvih petih osemvrstičnih kiticah, saj sta se naslednja dva lista pesmarice izgubila (Kidrič 1922: 130).⁸ Besedilo vseskozi poudarja kmečki stan svetnika: že prva kitica pove, da si je nebesa prislužil kot kmet, zato je zdaj lahko »Pred Bugam nash suest pomozhnig«. Pesem v nadaljevanju našteva njegove vrline, zlasti delavnost, potrpežljivost, pobožnost in darežljivost. Peta kitica razlaga, kako ga je Bog za to nagradil z blagoslovom družine, živine in pridelkov, četrta predstavlja znani čudež: gospodar je hotel sv. Izidorja zalotiti pri nedelu, naletel pa na angela, ki sta orala namesto njega, da se je lahko posvetil jutranji molitvi:

4. Kir s' se v' cerkui doug' samudil
 So te mozhnu kregali
 Vender nifse nezh permudil
 Angelzi so delali
 Kir so namest tbe orali
 Deltu tuoje opraulali
 To je sam Gospud tuoj vidil
 Na tim se mozhnu sazhudil.

Zelo povedno je, da je Paglovec v pesmarico vključil tudi pesem o sv. Izidorju – moškem pendantu sv. Notburge, s katero se je pogosto pojavljal v paru na tedanjih oltarjih na Slovenskem. Ta pobožni kastiljski kmet s konca 11. in začetka 12. stoletja

⁸ NUK, R 0 75843/adl. 1, str. 227–228.

je namreč veljal za zavetnika kmetov in delavcev ter priprošnjika za dež in dobro žetev. V nasprotju s sv. Notburgo je bil že kanoniziran, vendar šele leta 1622, tako da je bil na Kranjskem njegov praznik nezapovedan in je bilo nanj dovoljeno delati (Paglovec 1741: 5r). Na Paglovčevo odločitev za vključitev pesmi v pesmarico je gotovo vplivala priljubljenost tega svetnika med preprostim ljudstvom, posebej v Španiji, južno-nemških in avstrijskih deželah. V bližini Tuhinjske doline so v Paglovčevem času podobo svetnika imeli v cerkvah v Blagovici, Tunjicah in Grobljah (Kemperl 2011: 87). Paglovec sam je v svetnikovo čast na njegov praznik 10. maja očitno bral mašo v podružnični cerkvi v vasi Loke pri oltarju sv. Matije, kjer je bila v atiki slika sv. Izidorja (Kemperl 2001: 90).

Litanije sv. Ane

Lytanie od S. Anne sestavljajo uvodne, osrednje in sklepne prošnje. Na koncu jim je dodana še molitev za milost za vse, ki častijo sv. Ano in se po njej priporočajo Bogu.⁹ Uvodne in sklepne prošnje so namenjene predvsem Božjim osebam, osrednjih 26 prošenj pa samo sv. Ani. Prvi del prošnje, npr. »S. Aña, Babiza Jesusova«, naj bi izrekel ali zapel duhovnik, drugi del, npr. »Sa nas Boga profsi«, ljudstvo. Osrednje prošnje svetnico najprej opisujejo stvarno (npr. »S. Aña, tasha S. Josepha«), v nadaljevanju z biblijskimi prisposodobami (npr. »S. Aña Skrina te Savese«), na koncu pa kot zavetnico in priprošnjico:

S. Aña perbishalshe ufsih bofnih
 inu Sapufhenih.
 S. Aña shlahtna arznia teh bolnih
 S. Aña ena luba mati teh udou
 inu udouzou.
 S. Aña ena Varhina teh Diviz
 S. Aña Suesta pomozhniza v' ufsih
 potrebah, inu nadlugah
 S. Aña Pomozhniza ufsih, kateri tebe
 zhastè, inu k'tebi klizhejo.
 Sa nas Boga profsi

Paglovec je besedilo priredil po starejših, najbrž latinskih ali nemških zgledih. Cerkev sicer litanij sv. Ane in drugih svetnikov v javnem bogoslužju uradno ni dovoljevala (Kidrič 1978: 228; Smolik 1997: 501). Kljub temu njihova vključitev v *Cantilenae variae* ni presenetljiva, saj je bilo češčenje sv. Ane starodavno, še iz zgodnjega srednjega veka, in zelo močno. Marijina mati je bila posebej priljubljena med dekleti in ženskami, ki so se ji priporočale za dober zakon, plodnost, srečen porod in zdravje novorojencev ter kot vdove. Praznik sv. Ane, ki je bil leta 1584 predpisan za vso Cerkev in določen za 26. julij, je bil na Kranjskem zapovedan (Paglovec 1741: 6r). Prebivalci Tuhinjske doline so gotovo poznali bližnji romarski cerkvi sv. Ane v Tunjicah in Gozdu nad Kamnikom, tej svetnici pa so se lahko

⁹ NUK, R 0 75843/adl. 1, str. 235–237.

priporočali pri njenih oltarjih v cerkvah v Zgornjem Tuhinju in Kostanju, kjer je bila na njen praznik maša (Kemperl 2001: 93, 288–289). Poseben častilec sv. Ane je bil prav Paglovec, saj je leta 1730 namenil denar za vsakoletno darovanje devetih maš pri oltarju sv. Ane v Zgornjem Tuhinju, tik pred smrtjo leta 1759 pa za vsakoletno darovanje devetih maš pri oltarju sv. Ane v Kostanju. Leta 1730 je izrecno naročil, naj vikar v Zgornjem Tuhinju po takšni maši »moli litanije in molitev na čast sveti Ani« (Steska 1904: 53, 55). Paglovec je očitno litanije sv. Ane in pripadajočo molitev zasnoval najpozneje leta 1730, da bi jih brali ali peli v Zgornjem Tuhinju in nedvomno tudi v njegovem vikariatu, čez nekaj let pa jih je vključil v *Cantilenaе variae*, da bi jih še bolj razširil.

Sklep

Paglovec je torej za pesmarico izbiral tiste svetnike, ki so bili v njegovem času na Kranjskem, Kamniškem in v Tuhinjski dolini posebej priljubljeni. Toda to ni bilo njegovo edino merilo, saj bi se sicer lahko odločil tudi za sv. Martina kot zavetnika svojega vikariata, sv. Primoža, ki so ga častili v zelo obiskani romarski cerkvi nad Kamnikom, ali sv. Ahacija kot varuha dežele pred Turki. Paglovec je očitno dajal prednost tistim svetnikom, s katerimi se je najlažje poistovetila velikanska večina tedanjega prebivalstva v deželi – slovensko govoreči kmetje, saj so bili ti glavna ciljna publika njegove pesmarice. Vsi svetniki, ki jih je izbral, so bili ljudski priprošnjiki v hudih stiskah, npr. v primeru živinske bolezni, dva od njih celo izrecno kmečka zavetnika. Poleg tega je Paglovec v vseh svetniških zgodbah poudarjal elemente, ki so bili blizu vernikom iz najnižjih družbenih slojev, npr. fizično delo pri sv. Jožefu ter varstvo ubogih in zapuščenih pri sv. Ani.

Prav tako se je pokazalo, da je Paglovec svetniške pesmi, npr. o sv. Notburgi, navezoval na lokalne božje poti, pobožnosti in podobe. Ti kraji in obredi pa niso bili le idejno izhodišče pesmi, ampak tudi njihov načrtovani izvedbeni okvir. Šmarski vikar se je moral dobro zavedati, da bi ta dvosmernost prispevala k doseganju glavnih ciljev pesmarice – poglobljanju znanja in duhovnosti: pevci bi namreč med petjem evocirali izkušnje iz domačih cerkva in z romanj, hkrati pa intenzivirali občutja med ponovnim obhajanjem teh pobožnosti. Svetniške pesmi bi, če bi bile *Cantilenaе variae* natisnjene, gotovo spodbudile pisanje tovrstnih tekstov in še povečale priljubljenost nekaterih božjih poti, češčenj in podob svetnikov na Gorenjskem, saj so zelo premišljeno nagovarjale vernike. Čeprav so ostale v rokopisu, pa so najbrž živele vsaj v šmarskem vikariatu. Kakor so brali litanije sv. Ane in pripadajočo molitev v Zgornjem Tuhinju, so lahko na vikarjevo pobudo ob pridigah, med veroukom in v romarskih procesijah peli tudi druge pesmi.

Vir

Narodna in univerzitetna knjižnica, R 0 75843/adl. 1, Franc Mihael Paglovec: *Cantilenaе variae partim antiquae partim novae in hunc libellum transcriptae, ne pereant, et oblivioni dentur ac ut posteris devoto usui esse queant.*

Literatura

- HÖFLER, Janez, 1975: *Slovenska cerkvena pesem v 18. stoletju: tipološki prikaz njenega glasbenega stavka*. Ljubljana: SAZU.
- KEMPERL, Metoda, 2000: Cerkev sv. Jožefa na Žalah v Kamniku: prototip baročne lokalne romarske cerkve in Jelovškov glavni oltar. *Kamniški zbornik* 15. 76–85.
- KEMPERL, Metoda, 2001: Paglovčeva matrikula iz leta 1752. Marjeta Humar (ur.): *Paglovčev zbornik*. Kamnik: Občina. 86–95.
- KEMPERL, Metoda, 2011: *Romanja in romarske cerkve 17. in 18. stoletja na Slovenskem: Gorenjska z Ljubljano*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- KEMPERL, Metoda, VIDMAR, Luka, 2014: *Barok na Slovenskem: sakralni prostori*. Ljubljana: Can-carjeva založba.
- KIDRIČ, France, 1922: Opombe k protireformacijski (katoliški) dobi v zgodovini slovenskega pismenstva. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 3. 73–133.
- KIDRIČ, France, 1935: Paglovec, Franc Mihael. Franc Ksaver Lukman (ur.): *Slovenski biografski leksikon* 6. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka.
- KIDRIČ, France, 1978: *Izbrani spisi* 1. Uredil Darko Dolinar. Ljubljana: SAZU.
- LAVRIČ, Ana, 2006: Sv. Janez Nepomuk, varuh dobrega imena in zaščitnik pred zlobnimi jeziki: pridiga na god sv. Janeza Nepomuka leta 1813 v Ljubljani. *Kronika* 54/1. 65–78.
- LAVRIČ, Ana, 2010: Kult in likovne upodobitve sv. Jožefa, zavetnika Kranjske, pri ljubljanskih diskalceatih. *Kronika* 58/2. 383–400.
- LESAR, Marko, 2001: Paglovčeva barokizacija cerkva v Tuhinjski dolini. Marjeta Humar (ur.): *Paglovčev zbornik*. Kamnik: Občina. 127–138.
- MOČNIK, Janez, 2001: Paglovec – nesojeni pesmaričar. Marjeta Humar (ur.): *Paglovčev zbornik*. Kamnik: Občina. 44–50.
- PAGLOVEC, Franc Mihael, 1741: *Evangelia, inu branie*. Ljubljana: Reichhardt.
- RUPEL, Mirko, 1956: Protireformacija in barok. Lino Legiša (ur.): *Zgodovina slovenskega slovstva 1: do začetkov romantike*. Ljubljana: Slovenska matica. 261–325.
- SMOLIK, Marijan, 1997: Pregled slovenskega hagiografskega slovstva. Jože Pogačnik idr. (ur.): *Zbornik ob sedemdesetletnici Franceta Bernika*. Ljubljana: ZRC SAZU. 497–514.
- SMOLIK, Marijan, 2011: *Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja*. Uredil Matija Ogrin. Druga, pregledana izdaja, prva elektronska izdaja. Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. <http://ezb.ijs.si/fedora/get/ezmono:ovr/VIEW/>
- STESKA, Viktor, 1904: Frančišek Mihael Paglovec, župnik v Spodnjem Tuhinju in slovenski pisatelj (1679–1759). *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 14. 46–67, 69–92.
- STRŽINAR, Ahacij, 1729: *Catholish Kershanskiga Vuka Peissme*. Gradec: Widmanstätten.
- ŠERBELJ, Ferdinand, 2008: *Baročne Groblje: župnija svetega Mohorja in Fortunata Jarše*. Ljubljana: Družina.
- VEIDER, Janez, 1938: *Groblje*. Groblje, Domžale: Misijonska tiskarna.
- VIDMAR, Luka, 2011: Ljubljanski škofijski duhovniki kot pisci latinskih in nemških del v dobi baroka in razsvetljenstva. France M. Dolinar (ur.): *Ljubljanska škofija: 550 let*. Ljubljana: Nadškofija. 437–456.